ISSN 2078-6794. Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2026. Вип. 28. С. 288–305
Visnyk of the Lviv University. Series Art Studies. Issue 28. P. 288–305

М А Т Е Р І А Л И. Р Е Ц Е Н З І Ї. О Г Л Я Д И

УДК 002.2:008]:94(477)"19/20"(092)
DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vas.28.2026.288-305

КНИЖКОВА КУЛЬТУРА У ФОКУСІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ЯРОСЛАВА ДАШКЕВИЧА

Галина БІЛОВУС

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7391-4845
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра бібліотекознавства і бібліографії,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: halyna.bilovus@lnu.edu.ua

Проаналізовано наукову спадщину видатного українського історика, книгознавця та бібліографа Ярослава Дашкевича на основі збірника статей і рецензій "У світі книжки" (Львів, 2021), виданого до 95-річчя від дня народження вченого. У контексті відзначення 100-річчя від дня народження Я. Дашкевича розглянуто тематичне розмаїття праць, що розкривають багатогранність наукових зацікавлень дослідника, та його внесок у вивчення історії української книги. Висвітлено основні аспекти дослідження книгодрукування, зокрема діяльність друкарів, розвиток національних видавничих традицій і поширення книжкової культури. Розкрито значення бібліографічної діяльності Я. Дашкевича, його участь у відновленні та розвитку проєкту "Репертуар української книги", досліджено бібліографічну спадщину попередників і формування краєзнавчих бібліографічних ресурсів. Охарактеризовано бібліотекознавчі студії вченого, присвячені історії книгозбірень, приватним бібліотекам, науковим постатям, формуванню та збереженню національних книжкових колекцій. Особливу увагу приділено рецензійній діяльності дослідника та його осмисленню української бібліологічної періодики як важливого середовища формування національної наукової думки, розвитку книгознавчих та бібліографічних знань. Наголошено на взаємозв'язку історії книги, бібліографії, бібліотекознавства та періодичних видань у науковій концепції Я. Дашкевича. Відзначено джерелознавчу, історико-культурну й наукову цінність його праць, спрямованих на дослідження книжкових традицій, збереження інтелектуальної спадщини та національної культурної пам'яті. Обґрунтовано актуальність наукового доробку вченого для сучасного осмислення книжкової культури як невіддільного складника історичного розвитку, культурної самобутності та національної ідентичності українського народу.

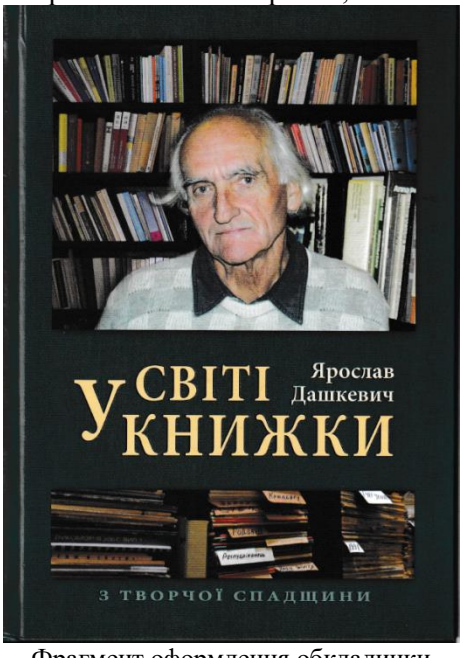
Ключові слова: Ярослав Дашкевич, історія книгодрукування, бібліографія, бібліотекознавство, рецензійна діяльність, бібліологічна періодика, книжкова культура..

© Біловус Галина, 2026

Постановка проблеми. В історії української гуманітарної науки особливе місце посідають учені, дослідницька діяльність яких вирізняється широтою наукових зацікавлень, глибиною опрацювання джерел та вагомим внеском у збереження національної культурної спадщини. До таких постатей, безперечно, належить Ярослав Дашкевич – видатний український історик, книгознавець і бібліограф, чия багатогранна наукова діяльність охоплювала історію української книги, бібліографію, бібліотекознавство, історичну регіоналістику та сходознавство. Символічним є те, що 13 грудня 2026 р. виповнюється 100 років від дня народження вченого, а також п'ять років від часу виходу збірника "У світі книжки" [4], підготовленого до 95-річчя від дня народження науковця. Видання об'єднало праці дослідника, які дають змогу простежити основні напрями його книгознавчих та бібліографічних студій, осмислити роль книги в історії української культури та розкрити значення бібліографічної діяльності для збереження національної історичної пам'яті. Звернення до цієї наукової спадщини підтверджує її актуальність і в сучасних умовах цифрових трансформацій, коли питання збереження, систематизації та наукового опрацювання інформаційних ресурсів набувають особливого значення.

Мета статті – комплексне осмислення книжкової культури як об'єкта наукових зацікавлень одного з провідних українських дослідників Ярослава Дашкевича.

Виклад основного матеріалу. Збірник праць Я. Дашкевича "У світі книжки" містить дві вступні статті: "У книгозбірні бібліографа" Галини Сварник та Івана Сварника, а також "Від упорядників" Андрія Фелонюка.

Фрагмент оформлення обкладинки видання 2021 р. *Фото авторки. Джерело [4]*

У статті Г. Сварник та І. Сварника, присвяченій життєвому та творчому шляху вченого, розкрито визначальну роль книги в його особистісному становленні та формуванні наукових інтересів. Книги були своєрідним дороговказом для читача, допомагаючи йому зорієнтуватися у змістовому розмаїтті видання. Продумана композиція статті об'єднує низку тематичних підрозділів, у яких завдяки історії книжок і книгозбірень простежуються важливі етапи життя Я. Дашкевича. Розповідь розпочинається з висвітлення "Родинної традиції", започаткованої батьками майбутнього вченого, і продовжується характеристикою його особистих книгозбірень: "Домашня книгозбірня: на Пісковій (1939 – грудень 1949)", "На Козацькій (1956–1992)", "Каталог домашньої книгозбірні: зошит «Ґ»",

“У книгозбірні на Зеленій (1992–2010). МБАЯД (від 2010)” та ін. Окремі підрозділи містять каталоги особистих бібліотек ученого, що дає змогу ознайомитися з їхнім складом, тематичним розмаїттям та науковою цінністю. Водночас історії книжок і книгозбірень відображають драматичні сторінки української минувшини середини XX ст., зокрема трагічні долі людей, понівечені репресіями тоталітарного режиму.

Особливе місце у вступній статті посідає розповідь про перебування Я. Дашкевича у виправно-трудових таборах Мордовії та Казахстану (1949–1956). В умовах виснажливої одноманітної праці та психологічного тиску вчений намагався зберегти інтелектуальну активність, вдаючись до своєрідної “гімнастики розуму”: вивчав географію та медицину, читав історичну літературу, розв’язував математичні завдання, опановував іноземні мови. Саме табірний досвід, під час якого він мав змогу ознайомитися з “майже повним репертуаром східних народів”, сприяв зародженню та подальшому розвитку його зацікавлень східними культурами й мовами. Цей період став одним із важливих чинників формування сходознавчого напряму наукової діяльності дослідника.

Водночас головне місце серед наукових зацікавлень Я. Дашкевича посідало дослідження історії української книги. Як засвідчують автори вступної статті, особисті книгозбірні вченого не лише відображали широту його інтелектуальних інтересів, а й були важливим підґрунтям для наукової роботи. Окрему увагу Я. Дашкевич приділяв проблемі створення Українського бібліографічного репертуару – масштабного проєкту, запропонованого 1945 р. книгознавцями С. Масловим, Ф. Максименком і Ю. Меженком, але на той час не реалізованого. Учений долучився до відновлення згаданого проєкту, працював над розробленням його методологічних засад і визначенням основних напрямів практичного втілення. Важливими складниками його дослідницької діяльності було також вивчення передумов укладання словника українських псевдонімів і криптонімів, історії української періодики Західної України та інших проблем бібліографії й книгознавства.

Другу вступну статтю збірника – “Від упорядників” – підготував Андрій Фелонюк. Її археографічність зумовлена необхідністю висвітлення принципів підготовки та видання наукових текстів Я. Дашкевича. Як зазначає дослідник: “У книзі вміщено 51 статтю і рецензію вченого з історії книгодрукування, бібліографії, бібліотекознавства, бібліологічної періодики, написаних і виданих протягом 1946–2008 рр.” [4, с. lxxvii]. Отож у передмові окреслено “основні засади, на яких здійснено видання текстів Я. Дашкевича” [8, с. 115].

У збірнику Я. Дашкевича “У світі книжки” органічно поєднано дослідження з історії книгодрукування, бібліографії, історичної регіоналістики, вірменознавства, історичної та літературознавчої бібліографії, історії української гуманітаристики. Праці вченого систематизовано за чотирма тематично-хронологічними підрозділами: “Книгодрукування”, “Бібліографія”, “Бібліотекознавство: книгозбірні та постаті”, “Бібліологічні журнали”. Опубліковані в них дослідження вирізняються високим рівнем джерелознавчого й бібліографічного аналізу та мають вагоме значення для

вивчення історії української книги, її ролі у формуванні національної ідентичності й утвердженні культурної самосвідомості.

Перший розділ збірника праць Ярослава Дашкевича "Книгодрукування" присвячено історії становлення друкованої книги в Україні, зокрема дослідженню львівського видання "Букваря" Івана Федорова 1574 р. Уже в цій розвідці виразно простежують одну з характерних особливостей наукового методу дослідника: розглядаючи окрему проблему, він не обмежується аналізом конкретного історичного факту, а відтворює історію його вивчення, залучає результати попередніх наукових пошуків і прагне якнайповніше охопити бібліографію питання. Відповідні відомості Я. Дашкевич наводить як в основному тексті, так і в примітках та бібліографічних посиланнях.

Важливою складовою дослідницького підходу вченого є також визначення перспектив подальшого вивчення порушених проблем. Аналізуючи історичні факти й культурні явища, він окреслює питання, що потребують поглибленого дослідження та можуть стати предметом наукових студій наступних поколінь учених. Такий підхід притаманний і статті про "Буквар" І. Федорова. Зокрема, Я. Дашкевич наголошує на значному потенціалі цієї пам'ятки для мовознавчих досліджень: "«Буквар» дає багатий матеріал для дослідження різних мовознавчих проблем з орфографії, фонетики, акцентології (текст «Букваря» повністю акцентований), морфології" [4, с. 6].

Окрему увагу дослідник приділяє проблемі, яка на час написання статті залишалася дискусійною: "На сьогодні лишається нерозв'язаним питання про те, чи львівський «Буквар» 1574 р. – справді перше слов'янське видання такого роду" [4, с. 7]. Отже, розвідка Я. Дашкевича має значення не лише для вивчення конкретної пам'ятки українського книгодрукування, а й для окреслення перспектив подальших досліджень з історії книги, мовознавства та видавничої справи.

Історію книгодрукування в Україні Я. Дашкевич досліджує також у контексті культурного життя вірменської громади. Вірменські поселення на українських землях формувалися ще в середньовіччі, а їхні мешканці відігравали помітну роль у суспільному, господарському та культурному житті міст. Одним із найважливіших осередків вірменської культури в Україні став Львів.

Історія вірменських громад і поселень, їхній побут, суспільний устрій та культурні традиції привертали увагу дослідників задовго до наукової діяльності Я. Дашкевича. Водночас, як зазначає О. Д. Василюк, "коли мова заходить про вірменознавчі студії в Україні, науковцем, ім'я якого зазвичай згадується в першу чергу, є Ярослав Романович Дашкевич" [1, с. 23]. Саме він одним із перших послідовно розробляв історію вірменської книги в Україні як окремий напрям наукових досліджень. Обґрунтовуючи актуальність цієї проблематики, учений наголошував: "Вірменська книга в Україні – її поширення, книгодрукування, книжкові зібрання – досі не була об'єктом окремих досліджень" (переклад наш – *Г. Б.*) [4, с. 9].

Зацікавлення вірменознавчою проблематикою сформувалося в Я. Дашкевича ще в юнацькі роки. Навчаючись на філологічному факультеті

Львівського університету, він мав змогу безпосередньо ознайомлюватися з архітектурною спадщиною вірменського кварталу, який був невіддільною частиною історичного середовища міста. Філологічна освіта стала важливим підґрунтям його подальших досліджень. Історії вірменських колоній в Україні була присвячена й кандидатська дисертація вченого "Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV–XIX ст.", яку він захистив 15 березня 1963 р. в Інституті історії Академії наук Вірменської РСР у Єревані [3].

Показово, що в розвідках "Вірменське книгодрукування у Львові в XVII ст." [4, с. 47–50] і "Вірменське друкарство у Львові 1616–1618 рр." [4, с. 51–53], присвячених історії вірменської книги, Я. Дашкевич виходить за межі вузькоспеціальної проблематики й відтворює цілісну картину культурного життя Львова XVII ст. Постає образ багатокультурного міста, у якому взаємодіяли різні мовні, релігійні та книжкові традиції. Характеризуючи тогочасний Львів, учений називає його "найбільшим в цей час вогнищем української культури" й водночас "найвизначнішим на Україні центром вірменського культурного життя" [4, с. 47].

Такий дослідницький підхід дає змогу розглядати історію книгодрукування в широкому контексті культурного розвитку України. Діяльність вірменських друкарів, поширення видань вірменською мовою та формування книжкових зібрань засвідчують багатонаціональність культурного середовища Львова, а також вагому роль міжкультурних взаємозв'язків у розвитку книжкової справи.

Окрему увагу Я. Дашкевич приділяє історії вірменської рукописної книги в Україні. За його відомостями, вірменські книги були відомі на українських землях уже в XII ст. [4, с. 10]. Вони вирізнялися художньою довершеністю та майстерністю оздоблення. Традиції рукописної книги позначилися й на оформленні перших друкованих видань вірменською мовою: друкарські шрифти зберігали характерні особливості та витонченість каліграфічного письма. На жаль, відповідні друкарські матеріали не збереглися. Як зазначає Я. Дашкевич, на початку XIX ст. шрифт було переплавлено в друкарні Йозефа Шнейдера [4, с. 50]. Цей факт привертає увагу до проблеми втрати матеріальних свідчень історії книгодрукування й водночас підкреслює значення архівного й джерелознавчого пошуку для реконструкції історії книжкової культури.

Важливою сторінкою історії книгодрукування в Україні стала діяльність львівського вірменина Ованеса Карматаненца. У 1616 р. у заснованій ним друкарні побачила світ перша відома друкована книга вірменською мовою, видана в Україні, – "Псалтир Давида" (*Самгос і Давіт*). У 1618 р. друкар опублікував "Молитовник", що мав важливе значення для розвитку вірменської писемної та літературної традиції. У цій самій друкарні вийшов також "Лікарський порадник" (*Башкаран*), який, на жаль, не зберігся до наших днів.

Відтворюючи історію діяльності Ованеса Карматаненца, Я. Дашкевич залучає архівні матеріали, завдяки яким йому вдалося реконструювати біографію друкаря, з'ясувати обставини його життя та простежити історію родини. Виявлення й опрацювання нових документів дали змогу дослідникові

уточнити хронологію становлення вірменського книгодрукування у Львові та критично переосмислити попередні версії щодо часу заснування друкарні.

Цій проблематиці безпосередньо присвячено дві розвідки Я. Дашкевича, вміщені у збірнику "У світі книжки": "Вірменське книгодрукування у Львові в XVII ст." [4, с. 47–50] та "Вірменське друкарство у Львові 1616–1618 рр." [4, с. 51–53]. У них учений аналізує документальні свідчення про діяльність вірменських друкарів, уточнює історичні обставини започаткування друкарської справи вірменською мовою в Україні та аргументує власні висновки на підставі опрацьованих джерел.

Особливу увагу дослідник приділяє перевірці відомостей, які тривалий час відтворювали в науковій літературі без належного документального підтвердження. Зокрема, він піддає сумніву обґрунтованість припущень про започаткування вірменського книгодрукування у Львові близько 1600 р. або 1611 р. На підставі виявлених архівних матеріалів Я. Дашкевич доходить висновку, що такі датування не мають достатнього джерельного підґрунтя [4, с. 44].

Отже, наукова цінність цих розвідок є передусім у послідовному застосуванні джерелознавчого підходу до вивчення історії друкарства. Я. Дашкевич не обмежується уточненням окремих біографічних відомостей, а критично перевіряє усталені історіографічні твердження, зіставляючи їх із документальними свідченнями. Така дослідницька практика дає змогу відокремити достовірні історичні факти від непідтверджених припущень і версій, сформованих унаслідок тривалого відтворення окремих відомостей у науковій літературі.

Історія першої вірменської друкарні у Львові постає водночас як вагоме культурне досягнення та драматична сторінка біографії її засновника. З одного боку, саме з діяльністю Ованеса Карматаненца пов'язаний початок книгодрукування вірменською мовою в Україні. Водночас історія друкарні виявилася нетривалою. За відомостями, наведеними Я. Дашкевичем, друкар помер у віці 35 років, устигнувши видати три книги. Імовірно, друкарня припинила свою діяльність ще за його життя.

Завдяки архівним пошукам дослідник виявив також документальні свідчення про можливі спроби заснування інших вірменських друкарень у Львові. Зокрема, джерела містять згадки про ймовірне функціонування друкарні в другій половині XVII ст. Проте Я. Дашкевич не вважає це питання остаточно з'ясованим, наголошуючи: "… питання про те, чи друга вірменська друкарня у Львові справді працювала в 70-х рр. XVII ст., залишається відкритим" [4, с. 49]. Така позиція є виразною принциповою рисою наукового методу вченого – критичне ставлення до джерельної інформації, визнання неповноти джерельної бази та утримання від категоричних висновків за відсутності достатніх доказів. Водночас порушена проблема відображає перспективний напрям подальших досліджень історії вірменської книги й друкарства в Україні.

Розгляд історії книгодрукування в першому розділі збірника "У світі книжки" завершено рецензією Я. Дашкевича на працю Я. Д. Ісаєвича "Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні". Полемічну

спрямованість рецензії зумовлено не лише розбіжностями в інтерпретації окремих історичних фактів, а й принциповими питаннями методології дослідження історії українського друкарства.

Я. Дашкевич піддає сумніву усталені підходи до трактування постаті Івана Федорова та визначення його місця в історії книгодрукування. Зокрема, він виокремлює два дискусійні питання, які характеризує як своєрідні "табу". Перше стосується можливості існування друкарства в Україні до початку діяльності І. Федорова. Друге – тенденції приписувати друкареві риси видатного вченого-славіста, знавця Біблії, редактора й культурного посередника, водночас беззастережно закріплюючи за ним статус першодрукаря. На думку Я. Дашкевича, такі характеристики потребують критичного переосмислення з урахуванням наявних історичних свідчень [4, с. 56–57].

Водночас зіставлення цієї рецензії з першою статтею розділу "Книгодрукування", присвяченою львівському "Букварю", має деякі відмінності в оцінюванні діяльності І. Федорова. У ранній розвідці Я. Дашкевич акцентує на його внеску в поширення освіти, зазначає зв'язок діяльності друкаря із Львівським Ставропігійським братством, одним із завдань якого було поширення освіти, а також наголошує, що І. Федоров був не лише друкарем, а й упорядником та редактором власних видань [4, с. 5–6]. Натомість у пізнішій рецензії дослідник полемізує з надмірно розширеним трактуванням ролі І. Федорова в історії української культури, наголошуючи на необхідності документального обґрунтування таких тверджень.

Виявлені відмінності доцільно розглядати з огляду на час написання аналізованих праць: статтю про "Буквар" датовано 1959 р., тоді як рецензію на дослідження Я. Ісаєвича написано 1983 р. Зміна наукового контексту, накопичення нових джерельних матеріалів і дослідницького досвіду могли вплинути на уточнення поглядів ученого. Однак саму хронологічну віддаленість праць не варто вважати достатнім поясненням усіх виявлених розбіжностей.

Отже, зіставлення цих праць має не лише фактографічне, а й методологічне значення. Воно дає змогу простежити особливості наукового мислення Я. Дашкевича, його підходи до інтерпретації історії друкарства, розмежування документально підтверджених фактів та усталених історіографічних уявлень. Такий аналіз демонструє важливість розгляду наукової спадщини дослідника в конкретному історіографічному контексті, з урахуванням часу написання праць, стану джерельної бази та особливостей тогочасного наукового дискурсу.

Загалом розвідки, об'єднані в розділі "Книгодрукування", розкривають широту наукових зацікавлень Я. Дашкевича й уміння розглядати історію книги у взаємозв'язку з історією культури, мовознавством, джерелознавством та біографічними студіями. Дослідник не обмежується відтворенням історичних фактів, а критично опрацьовує попередні наукові праці, зіставляє різні погляди, виявляє суперечності й визначає проблеми, що потребують подальшого вивчення.

Дослідження історії української та вірменської книги переконливо засвідчують вагомість архівного пошуку, критичного опрацювання джерел і відповідального ставлення до історіографічної спадщини. В умовах цифрових трансформацій ці дослідницькі принципи не втрачають актуальності, оскільки залишаються важливою передумовою наукової достовірності та ґрунтовного осмислення історичних процесів, що визначали розвиток української культури.

Сформульовані в книгознавчих студіях дослідницькі принципи – повнота джерельної бази, бібліографічна ґрунтовність і критичне осмислення попередніх напрацювань – переважають і в бібліографічній спадщині Я. Дашкевича, опублікованій у наступному розділі збірника "Бібліографія". Отож другий розділ збірника відкрито статтею "Словник псевдонімів, криптонімів, криптограм (спроба системи)", опублікованою 1946 р. у науковому збірнику Бібліотеки Академії наук УРСР. На той час авторові було лише двадцять років: він навчався на другому курсі Львівського університету. Однак уже цією ранньою працею засвідчено ґрунтовність його бібліографічних зацікавлень, здатність до теоретичного узагальнення та прагнення розробити науково обґрунтовану методику опрацювання бібліографічного матеріалу.

У статті докладно висвітлено принципи укладання словника псевдонімів, криптонімів і криптограм. Визначаючи мету дослідження, молодий науковець наголошував: "Моє скромне бажання – вже до початку нової інтенсифікації колективної бібліографічної праці… дати спробу системи праці, певніше, дати поштовх до утворення єдиної системи" [4, с. 61].

Вагомість цієї праці зумовлено як молодим віком автора, так і розробкою власної системи укладання словника на основі критичного вивчення праць українських, російських і польських бібліографів, а також досвіду європейських учених. Він звертався до словників, укладених у Великій Британії, Німеччині, Франції, Австрії, Нідерландах, Італії, Норвегії та інших країнах, аналізував їхню структуру, повноту охоплення матеріалу, переваги й недоліки.

Окреслюючи завдання дослідження, автор зазначав: "Я побіжно з'ясую границі та структуру деяких т. зв. класичних словників, їх добрі і хибні сторони, щоб на тій підставі зробити спробу опрацювати, можливо, найкращу для наших умов систему" [4, с. 68].

Отже, Я. Дашкевич не пропонував готової схеми без попереднього вивчення бібліографічного досвіду. Навпаки, він прагнув виробити методику, адаптовану до потреб української бібліографії, керуючись порівняльним аналізом уже створених праць. Лише після такого аналізу дослідник переходив до викладу власних принципів укладання словника: "Я переходжу до самої схеми словника, яку, на мою думку, треба б прийняти вже зразу – тобто вже при особливо принагідному виловлюванні матеріалу, не відкладаючи цього на пізніше" [4, с. 71].

Принципово важливою є обґрунтована автором необхідність запровадження єдиної системи опрацювання матеріалу вже на початковому етапі його збирання. Такий підхід мав запобігати неузгодженості бібліографічних записів, полегшувати подальше впорядкування картотеки та створювати належні умови для колективної праці. Теоретичні положення

дослідник підкріплював конкретними прикладами, наведеними наприкінці статті. Отже, ранньою розвідкою Я. Дашкевича засвідчено його прагнення поєднати теоретичне обґрунтування бібліографічної методики з практичними рекомендаціями щодо її застосування.

Після опублікування статті молодий дослідник продовжив роботу над збиранням та опрацюванням матеріалів для майбутнього словника. Упродовж 1944–1948 рр. він працював над створенням словника українських псевдонімів, криптонімів і криптограм, формуючи відповідну картотеку. Однак реалізувати задум завадили політичні переслідування: у 1949 р. Я. Дашкевича заарештували, а згодом засудили до заслання. За таких обставин його наукова праця та зібрані матеріали опинилися під загрозою втрати й використання без належного визнання авторського внеску.

У 1969 р. побачив світ "Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.)" Олексія Дея [5]. Це видання стало помітною подією в українській бібліографії, проте історію його підготовки пов'язано з питанням використання наукових напрацювань Я. Дашкевича. Як свідчать матеріали про діяльність ученого, створену ним раніше картотеку було використано під час укладання словника, однак його внесок у цю роботу не отримав належного визнання в опублікованому виданні.

Цей епізод виходить за межі суто професійної дискусії, порушуючи важливі питання наукової етики, визнання авторського внеску та збереження документальних свідчень про дослідницьку діяльність. Долею картотеки Я. Дашкевича засвідчено вразливість наукової спадщини за умов репресивної політики, коли політичні переслідування та обмеження академічної свободи унеможливлюють належне оприлюднення результатів досліджень і створюють передумови для привласнення чужих напрацювань.

Водночас ранні бібліографічні студії Я. Дашкевича були тісно пов'язані з його головним науковим задумом – створенням повного репертуару української книги: "від його першого виступу як бібліографа академічної бібліотеки Львова з мовних проблем бібліографії української книги в Галичині (1798–1914) на нараді в грудні 1945 р. в Бібліотеці АН УРСР до найновіших публікацій початку 1990–2000-х рр. у ранзі вченого європейського формату, доктора історичних наук, «історика совісті», як його називали, керівника Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України" [7, с. 6]. Учений розглядав цей проєкт як одне з першочергових завдань національної бібліографії та важливу передумову розвитку гуманітарних досліджень. На його переконання, репертуар української книги мав стати своєрідним культурним символом держави, відображенням її історичного досвіду, інтелектуальних здобутків і рівня розвитку нації [4, с. 87].

Варто наголосити, що Я. Дашкевич не був першим дослідником, який порушив питання створення повного бібліографічного репертуару української книги. Цю ідею формували в українському книгознавстві протягом першої половини XX ст. і пов'язували з діяльністю Сергія Маслова, Юрія Меженка, Федора Максименка та інших учених і бібліографів. Важливим організаційним кроком стало порушення питання про створення всеохопного бібліографічного

репертуару 1919 р. Українським бібліографічним інститутом при Головній Книжній палаті. У наступні десятиліття було розроблено теоретичні засади проєкту, визначено його хронологічні межі, принципи відбору матеріалу та методику бібліографічного опису.

Особливе значення мала нарада, присвячена укладанню "Бібліографії української книги, 1798–1914 рр.", що відбулася в Києві 21–22 грудня 1945 р. під керівництвом Ю. Меженка. У повоєнний період до роботи над репертуаром залучили бібліографів і працівників наукових бібліотек. Я. Дашкевич, який працював у Львівській філії Бібліотеки Академії наук УРСР, безпосередньо долучився до формування робочої картотеки та розроблення методологічних засад майбутнього видання.

Для молодого дослідника участь у цій роботі була не лише професійним завданням, а й можливістю продовжити справу попередників, чию наукову спадщину він високо цінував. Створення національного книжкового репертуару потребувало колективних зусиль, тривалої пошукової роботи та узгодження методологічних принципів. Ішлося не лише про накопичення бібліографічних записів, а й про формування цілісної системи знань про історію української книги, її побутування та розвиток.

Роботу над репертуаром було розгорнуто в умовах посилення політичного й ідеологічного тиску. Уже в 30-х роках ХХ ст. ідея національної бібліографії ставала об'єктом ідеологічних звинувачень. Показовою в цьому контексті є стаття С. Якубовського "Проти націонал-фашистських настанов у бібліографічних працях ВУАН", опублікована 1934 р., у якій створення репертуару української книги трактували як вияв "контрреволюційного націоналізму" [4, с. 93]. Такі оцінки засвідчували, що науковий проєкт, покликаний систематизувати історію національної книги, ставав об'єктом ідеологічного переслідування та політичної боротьби.

Я. Дашкевич приділяв значну увагу долі бібліографів, які працювали над створенням репертуару в умовах політичних репресій та переслідувань. Серед них – Степан Постернак, Микола Сагарда, Михайло Ясінський, Ярослав Стешенко, Федір Максименко, Юрій Меженко та інші дослідники, чия діяльність стала важливою складовою історії української бібліографії. Їхні напрацювання засвідчують тяглість наукової традиції, яку не вдалося остаточно перервати навіть за умов політичного терору.

У повоєнні роки роботу над репертуаром відновили в Києві та Львові. Було сформовано колективи бібліографів, які працювали над укладанням картотеки майбутнього видання, розробляли методику бібліографічного опису та готували матеріали до друку. Проте політичні переслідування знову стали на заваді реалізації цього масштабного наукового проєкту. Як зазначає Н. Рибчинська, короткочасну повоєнну "відлигу" швидко змінили жорстокою політичною реакцією тоталітарного режиму. Роботу над створенням національного репертуару було згорнуто, а його ініціатори й керівники зазнали переслідувань [10]. Унаслідок цього 1948 р. укладання репертуару припинили, а зібрані бібліографічні матеріали так і не були належно опрацьовані та використані для подальшого втілення проєкту.

Після повернення у Львів 1956 р. Я. Дашкевич зіткнувся з наслідками тривалої перерви в роботі над репертуаром. Відсутність реальних перспектив відновлення проєкту стала для нього свідченням того, як політичне втручання може перешкоджати науковим ініціативам і зводити нанівець результати багаторічної праці. Водночас, як зазначала Л. Ільницька, "за будь-яких обставин він залишався науковцем" [7, с. 6]. У своїх публікаціях дослідник неодноразово повертався до цієї проблеми, відтворюючи атмосферу підозр, ідеологічного контролю та знецінення національних культурних надбань.

Особливо промовистими є наведені ним свідчення про знищення бібліографічних матеріалів. За словами дослідника, 1952 р. відповідальний працівник спецфондів Шамріков дав вказівку: "Знищити все, що тільки можна знищити" (переклад наш – *Г. Б.*) [4, с. 100]. Цим епізодом проілюстровано не лише долю окремих картотек, а й загрозу цілеспрямованого руйнування документальної основи національної пам'яті. Для Я. Дашкевича відстоювання ідеї українського книжкового репертуару було складовою ширшої боротьби за збереження історичної спадщини та право української культури на власну історію.

Одним із головних методологічних питань, над яким учений працював упродовж багатьох років, було визначення поняття української книги. Від розв'язання цього питання залежали повнота майбутнього репертуару, принципи відбору видань і можливість об'єктивно відобразити історію українського книговидання в різних культурних і мовних середовищах.

Я. Дашкевич пропонував трактувати поняття української книги ширше, ніж сукупність видань, надрукованих винятково сучасною літературною українською мовою. На його думку, до репертуару належало долучити книги українською мовою, видання так званим язичієм, тексти українськими діалектами, твори українською редакцією церковнослов'янської мови, а також багатомовні видання, що містили українськомовні тексти. До уваги брали також різні системи письма та шрифти, використані для відтворення українських текстів.

Такий підхід відображає прагнення дослідника врахувати історичну мінливість мовних практик, міжкультурні взаємодії та особливості книговидання на українських землях. Визначення національної належності книги, за цією концепцією, не допускало формального застосування одного критерію, а потребувало комплексного аналізу мови, змісту, історичного контексту й особливостей конкретного видання.

Методика відбору матеріалу стала одним із головних об'єктів дискусій після виходу першого тому "Репертуару української книги". У 1995 р. побачив світ перший том видання, що стало важливим етапом виконання задуму, над яким працювали кілька поколінь бібліографів. Згодом з'явилися рецензії Р. Жданової [6, № 1, с. 9–11; № 2, с. 6–8] та Л. Гольденберга [2, с. 16–18], у яких було порушено питання повноти репертуару й обґрунтованості критеріїв відбору української книги.

Я. Дашкевич активно долучався до полеміки навколо видання, реагуючи на зауваження, які, на його думку, не враховували складності виконаного дослідження та специфіки джерельної бази. Особливу увагу він

приділяв спростуванню тверджень про те, що картотеку укладено лише на підставі загальнодоступних друкованих джерел [4, с. 135]. Дискусією було засвідчено, що створення національного бібліографічного репертуару передбачає не тільки масштабну пошукову роботу, а й постійне обговорення його теоретичних засад, принципів систематизації та критеріїв визначення національної належності книжкових пам'яток.

У 2005 р. вийшов дев'ятий том "Репертуару української книги", яким було завершено багаторічний етап втілення масштабного бібліографічного проєкту [9]. Для Я. Дашкевича вихід дев'ятого тому став важливим підсумком багаторічної праці, якій він присвятив значну частину свого наукового життя. Водночас завершення дев'ятитомного видання не означало вичерпання проблеми: учений наголошував на необхідності продовження репертуару та розширення його хронологічних меж.

Значення "Репертуару української книги" не обмежується сферою практичної бібліографії. Видання стало важливою джерельною основою для майбутніх досліджень з історії, книгознавства, літературознавства та культурології. Завдяки йому повернуто до наукового обігу відомості про видання, авторів, видавців і культурні середовища, які формували українську книжкову традицію. У цьому сенсі праця Я. Дашкевича є не лише вагомим бібліографічним здобутком, а й дієвим засобом збереження історичної та культурної пам'яті.

Розглядаючи бібліографію як основу наукових досліджень, Я. Дашкевич особливо гостро реагував на випадки, коли цінні бібліографічні напрацювання залишалися недоступними для наукової спільноти. У своїх публікаціях він прагнув повернути до наукового обігу маловідомі праці М. Кордуби, зокрема "Бібліографічні праці Мирона Кордуби і їх використання при складанні бібліографії «Історія Української РСР»" [4, с. 146–152] та "Мирон Кордуба та його «Бібліографія історії України»" [4, с. 153–161], у яких зосереджено унікальні бібліографічні матеріали з історії України.

Важливе місце серед бібліографічних ресурсів, покликаних забезпечити інформаційну основу історико-краєзнавчих досліджень, посідає картотека з краєзнавства Львівщини [4, с. 162–164]. Учений охарактеризував процес її формування, зокрема добір та опрацювання відповідних матеріалів. Робота над картотекою була безпосередньо пов'язана з підготовкою історико-географічного словника міст і сіл Львівської області, який мав охопити історію населених пунктів від найдавніших часів до сучасного на той період стану та містити бібліографічні посилання на друковані праці з відповідної тематики. Сформований масив налічував близько десяти тисяч карток і становив вагоме джерело бібліографічної та джерелознавчої інформації. До його укладання долучилися бібліотечні й наукові установи Львова. Передбачалося, що зібрані матеріали стануть основою для підготовки окремого краєзнавчого бібліографічного покажчика Львівщини, а також слугуватимуть інформаційним підґрунтям для подальших досліджень історії краю.

Ярослав Дашкевич прагнув бути обізнаним із найважливішими здобутками бібліографічної науки в Україні та за її межами. Цим значною мірою зумовлене помітне місце рецензій у його науковому доробку. Для

вченого рецензування було не лише формою відгуку на нове видання, а й засобом фахового діалогу між автором, рецензентом і читацькою аудиторією, способом критичного осмислення результатів дослідження та визначення перспектив подальших наукових пошуків.

Уже перша рецензія, вміщена в однойменному підрозділі збірника, свідчить про ґрунтовність і принциповість дослідницького підходу Я. Дашкевича. Її назва – "Цінна праця з бібліографії бібліографій історії УРСР" (1960) – відображає загальну оцінку рецензованого видання. Водночас учений не обмежується позитивною характеристикою праці, а формулює розгорнуті рекомендації щодо її вдосконалення в наступному виданні. Такий підхід дає підстави розглядати рецензію як дієвий інструмент розвитку бібліографічної науки, оскільки критичні зауваження та конструктивні пропозиції сприяють поглибленню дослідження й підвищенню його наукової цінності.

Поряд із рецензіями, у яких Я. Дашкевич уточнював, доповнював або критично переосмислював окремі положення авторів, важливе місце в його доробку посідають публікації, покликані ознайомити українських читачів із новими зарубіжними виданнями. У них дослідник поєднував бібліографічний огляд із критичним аналізом, оцінюючи повноту представлених матеріалів, достовірність відомостей про Україну та можливості використання іноземних довідкових праць у вітчизняних наукових дослідженнях.

Показовою в цьому контексті є рецензія 1966 р. на другий том "Історія, допоміжні історичні дисципліни, етнографія і географія" шеститомного путівника американського бібліографа К. Мейчла [4, с. 184]. Особливу увагу Я. Дашкевич приділив відомостям, що стосувалися України. Аналізуючи їх, він виявив характерну для частини зарубіжної наукової літератури тенденцію розглядати Україну переважно як географічне поняття, залишаючи поза належною увагою її культурну та політичну самобутність. Учений наголошував, що в буржуазній науці вкорінилася "тенденція трактувати Радянську Україну… не як суверенну і рівноправну державу в складі Радянського Союзу, а як, мало що не виключно, географічне поняття" [4, с. 186].

Ця критична оцінка відображає прагнення Я. Дашкевича домогтися повнішого й достовірнішого представлення України в міжнародному науковому просторі. З огляду на це він рекомендував авторові використовувати праці українських бібліографів, опубліковані українською мовою. Отже, рецензія виконувала не лише оцінну, а й інформаційно-репрезентативну функцію: привертала увагу до українських бібліографічних джерел, недостатньо врахованих укладачами зарубіжних довідкових видань, і сприяла введенню їх у ширший науковий обіг.

Подібний дослідницький підхід простежується і в рецензії на польське видання "Бібліографія польської нумізматики" М. Гумовського. Аналізуючи його зміст, Я. Дашкевич виокремив розділ, присвячений нумізматичним матеріалам із Правобережної та Західної України, та зазначив суттєві прогалини у висвітленні цієї проблематики [4, с. 190]. Водночас дослідник навів перелік українських видань, не взятих до уваги польським автором, які могли б доповнити бібліографію та розширити джерельну основу дослідження.

Розглянуті рецензії засвідчують послідовність наукової позиції Я. Дашкевича: критичне осмислення зарубіжних бібліографічних праць він поєднував із репрезентацією українських наукових здобутків. Для вченого було важливо не лише виявляти неточності та прогалини в іноземних виданнях, а й пропонувати конкретні шляхи їх усунення, актуалізуючи українські бібліографічні джерела та сприяючи поширенню відомостей про них за межами України.

Особливу увагу Я. Дашкевич приділяв краєзнавчій бібліографії. У збірнику опубліковано його рецензії на бібліографічні покажчики з історії міст і сіл Тернопільської, Львівської та Закарпатської областей. Аналізуючи ці видання, дослідник виявляв спільну для них проблему – неповне відображення спеціальних джерел. З метою усунення виявлених недоліків він наводив перелік праць, не внесених до покажчиків [4, с. 202], а також рекомендував укладачам розширити джерельну базу завдяки залученню матеріалів районної преси, зокрема газет територіальних виробничих об'єднань і колгоспно-радгоспних управлінь [4, с. 204].

Залучення таких джерел відображає широту бібліографічних зацікавлень ученого та його розуміння краєзнавчої бібліографії як важливого засобу документального відтворення історії регіонів. Я. Дашкевич усвідомлював, що повноту бібліографічного покажчика визначають не лише опрацюванням книжкових видань, а й ретельним виявленням публікацій у місцевій періодиці. Саме такі матеріали часто містять унікальні відомості про історію населених пунктів, культурне життя, діяльність установ і видатних постатей, які залишаються поза увагою узагальнювальних історичних досліджень.

Отже, рецензії Я. Дашкевича на праці з історичної та краєзнавчої бібліографії засвідчують комплексність його підходу до оцінювання бібліографічних видань. Учений зосереджував увагу на їхній структурі, повноті, джерельній базі та методиці укладання, водночас пропонуючи конкретні шляхи вдосконалення. Його рецензійна діяльність не лише сприяла підвищенню якості бібліографічної продукції, а й сприяла розширенню інформаційних можливостей української науки, актуалізувала джерела, важливі для дослідження історії України та її регіонів.

Вагомим складником науково-бібліографічної діяльності Я. Дашкевича було осмислення проблем літературознавчої бібліографії. Однією з ранніх праць, у якій учений порушив питання її розвитку, стала стаття "Подолати відставання літературознавчої бібліографії", яку було надіслано до редакції журналу "Вітчизна" в лютому 1958 р. Хоча публікацію не було оприлюднено, сам факт її підготовки є прагненням дослідника порушувати актуальні проблеми бібліографічного забезпечення літературознавства вже в перші роки після повернення із заслання. У цій праці, як і в інших бібліографічних розвідках ученого, важливе місце посідало не лише з'ясування наявних проблем, а й пошук шляхів їх розв'язання. Комплексність бібліографічного охоплення, систематизація літератури та доступність довідкових ресурсів були, на його переконання, необхідними передумовами належного наукового опрацювання літературної спадщини. Тому неопублікована стаття є важливою для дослідження доробку Я. Дашкевича та формування його наукових пріоритетів.

Значну частину підрозділу "Літературознавча бібліографія" у збірнику посідають рецензії на бібліографічні покажчики, присвячені творчості Тараса

Шевченка, що виходили в Україні та за кордоном. Зацікавлення ученого цією проблематикою було зумовлене не лише винятковим місцем поета в українській культурі, а й усвідомленням важливості бібліографічних ресурсів для систематизації багатогранної шевченкознавчої спадщини.

Аналізуючи ці видання, Я. Дашкевич розглядав бібліографічні покажчики як важливий інструмент наукового пошуку, що дає змогу окреслити коло досліджень, простежити історію інтерпретацій творчості письменника, виявити маловідомі публікації та визначити перспективні напрями подальших студій. Особливого значення набувало зіставлення українських і зарубіжних бібліографічних видань, яке давало можливість виявити матеріали, не відображені в окремих покажчиках, і доповнити наявну бібліографічну інформацію.

Рецензійна діяльність Я. Дашкевича у сфері літературознавчої бібліографії засвідчує його послідовне прагнення до комплексного бібліографічного пошуку, критичного оцінювання фахових видань і розширення джерельної бази гуманітарних досліджень. У цьому контексті рецензія є не лише формою оцінювання опублікованої праці, а й важливим складником наукової комунікації, що забезпечує обмін інформацією, уточнення дослідницьких позицій та вдосконалення наукових практик.

Загалом рецензії Я. Дашкевича на праці з історичної та літературознавчої бібліографії розкривають особливості наукового мислення дослідника, який поєднував бібліографічну точність з історичним баченням, критичністю та відповідальністю за збереження культурної пам'яті. Увага до українських і зарубіжних видань, виявлення бібліографічних прогалин, обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення покажчиків та актуалізація маловідомих джерел визначають вагомість внеску вченого в розвиток української бібліографії.

Третій розділ збірника – "Бібліотекознавство: книгозбірні та постаті" – вирізняється глибоким емоційним звучанням і особливою увагою до людей, які творили, розвивали та зберігали українську книжкову культуру. Трагічним пафосом пройнята стаття "Як нищили незнищене", присвячена долі Наукового товариства імені Шевченка. У ній виразно простежується біль автора з приводу руйнування одного з найвизначніших осередків української науки й культури. Водночас завершальні рядки статті сповнені віри у відродження національних духовних цінностей і майбутнє України: "від нас залежить, чи на попелищі, яке залишила після себе ворожа рука, справді відродиться птах фенікс як запорука нашого майбутнього" [4, с. 265].

Важливе місце в розділі посідають літературні портрети діячів, яких Я. Дашкевич називає "нескореними лицарями української книги" [4, с. 268–279]. Їхні життєві шляхи та науково-професійну діяльність розкрито крізь призму їхнього внеску в розвиток української бібліотечної, бібліографічної та книжкової справи. З особливою шаною дослідник пише про своїх учителів – Ю. Меженка та Ф. Максименка, діяльність останнього стала знаковою для бібліотечної спільноти Львова. Окремі лаконічні, проте змістовні характеристики присвячено також історику І. Крип'якевичу [4, с. 296–298] та польському вченому-філологу М. Ґембаровичу [4, с. 299–300]. У цих нарисах постає коло особистостей, чия

праця та інтелектуальна спадщина відіграли важливу роль у збереженні й розвитку української книжкової культури.

Самостійним тематичним напрямом розділу є дослідження, присвячені виявленню та опрацюванню джерел з історії України в зарубіжних книгозбірнях. Зокрема, увагу привертають матеріали про українські історичні документи, що зберігалися в бібліотеці Академії наук Литовської РСР [4, с. 301–309], а також джерела з історії вірменських колоній в Україні, виявлені в бібліотеках та архівах Кракова й Вроцлава [4, с. 310–322] і Нью-Йорка [4, с. 323–326]. Ці розвідки засвідчують широту наукових інтересів Я. Дашкевича, його увагу до маловідомих історичних свідчень і послідовне прагнення розширювати джерельну базу української історичної науки шляхом залучення матеріалів із зарубіжних архівних та бібліотечних зібрань.

Четвертий розділ – "Бібліологічні журнали" – присвячено історії українських періодичних видань, які відіграли важливу роль у збереженні та популяризації національної культури й історичної пам'яті, проте й сьогодні залишаються маловідомими не лише широкому читацькому загалу, а й фахівцям у галузі книгознавства. Автор розкриває особливості становлення та функціонування цих видань, наголошує на їхньому значенні для розвитку української бібліологічної думки та інтелектуального життя.

Особливу увагу приділено часописам, що виходили в складних суспільно-політичних умовах революційної доби. Зокрема, висвітлено історію журналу "Книгарь", задум якого полягав у створенні "своєрідного інформаційного бюлетеня" [4, с. 346], та "Бібліологічних вістей", які, за оцінкою Я. Дашкевича, були виданням "справді академічного рівня" [4, с. 335]. Окрему увагу привертає бібліографічний вісник, що виходив у Львові 1914 р., історія якого потребує подальшого дослідження. Завершено тематичний огляд статтею про франківський часопис "Житє і слово" (1894–1897), за допомогою якого Іван Франко прагнув об'єднати найкращі літературні сили України [4, с. 374].

Бібліографічний список наукових праць Я. Дашкевича [4, с. 381–390] та каталог книгозбірні його матері, Олени Степанів, – "Зошит Г" є важливими складниками видання [4, с. 391–460]. Ці матеріали доповнюють основний зміст збірника, даючи змогу глибше пізнати наукові зацікавлення дослідника, його інтелектуальне оточення та родинну книжкову спадщину.

Ілюстративний ряд видання складається зі світлин Я. Дашкевича різних років, які відтворюють окремі сторінки його життєвого й наукового шляху. Збірник "У світі книжки" споряджено іменним та географічним покажчиками, що полегшують пошук персоналій і географічних назв та розширюють можливості використання видання в науковій роботі. У сукупності змістове наповнення, бібліографічні матеріали, ілюстрації та довідковий апарат формують багатогранний образ ученого, книгознавця й дослідника української культурної спадщини, відданого національним цінностям.

Висновки. Століття від дня народження Ярослава Дашкевича є нагодою не лише вшанувати пам'ять видатного українського науковця, а й актуалізувати його багатогранну наукову спадщину. Збірник статей і рецензій "У світі книжки" (Львів, 2021) є вагомим науковим виданням, у якому зібрано праці вченого з історії книги, книгодрукування, бібліотекознавства та

бібліографії, написані впродовж 1946–2008 рр. Завдяки цим дослідженням розкрито багатовимірну роль книги в суспільному, інтелектуальному та національно-культурному розвитку України, засвідчено значення бібліографії як засобу збереження історичної пам'яті й утвердження національної культурної ідентичності.

Список використаної літератури та джерел

1 . Василюк О. Д. Вірмени України в дослідженнях Я. Р. Дашкевича. *Східний світ*. 2016. № 4. С. 23–28.

2. Гольденберг Л. Репертуар української книги: чергові роздуми навколо давньої проблеми. *Вісник Книжкової палати*. 1997. № 9. С. 16–18.

3. Дашкевич Я. Р. Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV–XIX ст. (Дослідження). Єреван : Вид-во АН Вірменської РСР, 1962.

4. Дашкевич Я. У світі книжки / упоряд.: Н. Паславська, Г. Сварник, А. Фелонюк. Львів, 2021. 504 с.

5. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). Київ : Наук. думка, 1969. 560 с.

6. Жданова Р. С. Ще раз про український бібліографічний репертуар. *Вісник Книжкової палати*. 1997. № 1. С. 9–11 ; № 2. С. 6–8.

7. Ільницька Л. Концепція національної бібліографії у працях Ярослава Дашкевича. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2012. Вип. 4 (20). С. 3–17.

8. Лоштин Н. [Рецензія]. *Вісник НТШ*. 2022. Чис. 66. С. 114–116.

9. Репертуар української книги, 1798–1916 : матеріали до бібліогр. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. Львів. відділення ; упорядкув., підгот. до друку та прим.: Л. І. Ільницької, О. І. Хміль ; наук. ред. Я. Р. Дашкевича ; відп. ред. Л. І. Крушельницька. Львів, 1995–2005. Т. 1–9.

10. Рибчинська Н. Бібліографія і бібліографи в академічній бібліотеці Львова у перші повоєнні роки. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.* 2002. Вип. 9/10. С. 50–57.

References

1. Vasyliuk, O. D. (2016). Virmeny Ukrainy v doslidzhenniakh Ya. R. Dashkevycha. *Skhidnyi svit*, 4, 23–28 [in Ukrainian].

2. Holdenberh, L. (1997). Repertuar ukrainskoi knyhy: cherhovi rozdumy navkolo davnoi problemy. *Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 9, 16–18 [in Ukrainian].

3. Dashkevych, Ya. R. (1962). Virmenski kolonii na Ukraini v dzherelakh ta literaturi XV–XIX st. (Doslidzhennia). Yerevan : Vyd-vo AN Virmenskoi RSR.

4. Dashkevych, Ya. (2021). U sviti knyzhky / uporiad.: N. Paslavska, H. Svarnyk, A. Feloniuk. Lviv. [in Ukrainian].

5. Dei, O. I. (1969). Slovnyk ukrainskykh psevdonimiv ta kryptonimiv (XVI–XX st.). Kyiv : Nauk. dumka. [in Ukrainian].

6. Zhdanova, R. S. (1997). Shche raz pro ukrainskyi bibliohrafichnyi repertuar. *Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 1, 9–11 ; 2, 6–8 [in Ukrainian].

7. Ilnytska, L. (2012). Kontseptsiia natsionalnoi bibliohrafii u pratsiakh Yaroslava Dashkevycha. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoi biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*, 4 (20), 3–17 [in Ukrainian].

8. Loshtyn, N. (2022). [Retsenziia]. *Visnyk NTSh*, 66, 114–116 [in Ukrainian].

9. Repertuar ukrainskoi knyhy, 1798–1916 : materialy do bibliohr. (1995–2005) / NAN Ukrainy, Lviv. nauk. b-ka im. V. Stefanyka, In-t ukr. arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevskoho. Lviv. viddilennia ; uporiadkuv., pidhot. do druku ta prym.: L. I. Ilnytskoi, O. I. Khmil ; nauk. red. Ya. R. Dashkevycha ; vidp. red. L. I. Krushelnytska. Lviv, 1–9 [in Ukrainian].

10. Rybchynska, N. (2002). Bibliohrafiia i bibliohrafy v akademichnii bibliotetsi Lvova u pershi povoienni roky. *Zapysky Lvivskoi naukovoi biblioteky im. V. Stefanyka*, 9/10, 50–57 [in Ukrainian].

BOOK CULTURE IN THE FOCUS OF YAROSLAV DASHKEVYCH'S SCHOLARLY LEGACY

Halyna BILOVUS

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Library Science and Bibliography,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: halyna.bilovus@lnu.edu.ua

The scholarly legacy of Yaroslav Dashkevych, an outstanding Ukrainian historian, book scholar, and bibliographer, is analysed on the basis of the collection of articles and reviews *In the World of Books* (Lviv, 2021), published to mark the 95th anniversary of the scholar's birth. In the context of commemorating the 100th anniversary of Yaroslav Dashkevych's birth, the thematic diversity of his works is examined, highlighting the breadth of his scholarly interests and his contribution to the study of the history of the Ukrainian book. The main aspects of his research into book printing are outlined, including the activities of printers, the development of national publishing traditions, and the dissemination of book culture. The significance of Y. Dashkevych's bibliographic work is explored, particularly his involvement in the revival and further development of the *Repertoire of Ukrainian Books* project, the study of the bibliographic legacy of his predecessors, and the compilation of local history bibliographic resources. The scholar's library science studies are characterised, with particular attention to the history of libraries, private book collections, prominent scholars, and the formation and preservation of national book collections. Special emphasis is placed on Dashkevych's reviewing activities and his interpretation of Ukrainian bibliological periodicals as an important platform for the development of national scholarly thought and the advancement of book studies and bibliographic knowledge. The interrelationship between book history, bibliography, library science, and periodicals in Y. Dashkevych's scholarly approach is highlighted. The source-related, historical, cultural, and scholarly value of his works devoted to the study of book traditions and the preservation of intellectual heritage and national cultural memory is emphasised. The relevance of the scholar's academic legacy to contemporary interpretations of book culture as an integral component of the historical development, cultural distinctiveness, and national identity of the Ukrainian people is substantiated.

Keywords: Yaroslav Dashkevych, history of book printing, bibliography, library science, reviewing activities, bibliological periodicals, book culture.

Стаття надійшла до редколегії 08.09.2026 р.
Прийнята до друку 22.10.2026 р.
Опублікована 11.11.2026 р.